

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA

úsek inšpekčnej činnosti

Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa o stave a úrovni pedagogického riadenia, procesu a podmienok výchovy a vzdelávania v základnej škole pre žiakov so zdravotným znevýhodnením v školskom roku 2010/2011 v SR

Komplexné inšpekcie s cieľom zistiť stav a úroveň pedagogického riadenia, procesu a podmienok výchovy a vzdelávania v základnej škole pre žiakov so zdravotným znevýhodnením sa vykonali v 37 špeciálnych školách (tab. 1), z toho pre žiakov s normointelektom bolo 9 základných škôl (ZŠ), čo predstavuje 21,95 % zo všetkých špeciálnych ZŠ, pre žiakov so zníženým intelektom 28 špeciálnych základných škôl (ŠZŠ), čo predstavuje 13,80 % všetkých ŠZŠ.

Tab. 1 Počet škôl podľa druhu zdravotného znevýhodnenia žiakov

Počet škôl podľa druhu zdravotného znevýhodnenia žiakov								
Typ škôl	Počet celkom	Ment. post.	Teles. post.	Zrak. post.	Sluch. post.	Naruš. kom. schop.	Autiz.	Choroba zdravot. oslab.
ZŠ	9	0	1	1	1	2	2	2
ŠZŠ	28	28	0	0	0	0	0	0
Škôl spolu	37	28	1	1	1	2	2	2

Základné údaje o školách a žiakoch uvádza tab. 2. Z celkového počtu žiakov ŠZŠ sa 1 861 žiakov vzdelávalo vo variante A, 279 vo variante B a 255 žiakov vo variante C.

Tab. 2 Základné údaje o školách a žiakoch

Základné údaje o školách a žiakoch																
Typ škôl	Počet škôl										Počet tried	Počet žiakov			Počet hospitácií	% vykonaných inšpekcií
	Celkom	Štát.	Cirk.	Súkr.	VJS	VJS/VJM	VJM	ŠKD	Škol. internát	CŠPP		Celkom	Oslobod. od dochádz. do školy	S viacnás. postih.		
ZŠ	9	5	0	4	9	0	0	7	4	2	79	584	3	96	144	21,95 %
ŠZŠ	28	27	0	1	19	6	3	24	6	14	298	2395	161	338	531	13,80 %
Škôl spolu	37	32	0	5	28	6	3	31	10	16	377	2979	164	434	675	—

Informácie o stave a úrovni pedagogického riadenia, procesu a podmienok výchovy a vzdelávania sa získali prostredníctvom hospitácií, dotazníka pre riaditeľa školy, kontrolou dokumentácie, prehliadkou školy, rozhovormi s vedením školy, s pedagogickými a odbornými zamestnancami.

Riadenie školy

Vzdelávanie v reformných ročníkoch sa vo všetkých školách uskutočňovalo podľa *školských vzdelávacích programov* (ŠkVP). Ich *štruktúra a obsah* v ZŠ boli v súlade so školským zákonom a príslušným vzdelávacím programom podľa druhu a stupňa zdravotného znevýhodnenia, v 5 ŠZŠ chýbali ŠkVP niektoré súčasti (vnútorný systém kontroly, ukončovanie vzdelávania, dĺžka štúdia, učebný plán pre žiakov s mentálnym postihnutím B a C variant a pre žiakov s autizmom s mentálnym postihnutím). Programy zohľadňovali potreby, možnosti, schopnosti a osobitosti žiakov. Východiskom reálnych *cieľov* výchovy a vzdelávania boli podmienky, profilácia jednotlivých škôl, analýza predchádzajúcich školských rokov. Vychádzali z *konceptného zámeru* poskytovať kvalitné vzdelanie umožňujúce žiakom so zdravotným znevýhodnením získať také komunikačné, osobné a sociálne kompetencie, aby bezproblémovo zvládli prechod do základných a stredných škôl pre intaktných, v ŠZŠ poskytovať vzdelávanie žiakom s rôznym stupňom mentálneho postihnutia, rozvíjať ich kľúčové kompetencie, zručnosti

na pre nich dosiahnuteľnej úrovni, ktorá im umožní integrovať sa do bežného života, do spoločnosti intaktných. *Učebný plán* bol (okrem 2 ŠZŠ) súčasťou ŠkVP, v päťtine škôl neakceptoval rámcový učebný plán štátneho vzdelávacieho programu, poznámky k nemu a zaradenie vyučovacích predmetov do vzdelávacích oblastí. Učebné plány pre každý stupeň zdravotného postihnutia boli väčšinou vypracované samostatne. *Disponibilné hodiny* sa využili na posilnenie povinných predmetov a vyučovanie špecifických predmetov. V ročníkoch, ktoré sa vzdelávali podľa doteraz platného učebného plánu, sa zväčša dodržiaval. Najrozsiahljšiu časť ŠkVP tvorili *učebné osnovy* jednotlivých predmetov. Rozpracovali sa do tematických výchovno-vzdelávacích plánov predmetov, väčšinou sa plnili. Ak vzdelávací program pre konkrétne zdravotné znevýhodnenie zahŕňal aj *prierezové témy*, školy uviedli spôsob ich realizácie stanovený výchovným využitím učiva. So ŠkVP *oboznámili* učiteľov, rodičov, zriaďovateľov aj verejnosť. *Prerokovali* ho v pedagogickej rade školy a rade školy vo všetkých ZŠ a 89 % ŠZŠ, väčšinou *zverejnili* vo vstupných priestoroch, na chodbách a na webových stránkach. Pedagógovia pôvodnú verziu dopĺňali, dodatky a úpravy evidovali. V niektorých ŠkVP boli terminologické nedostatky, použité výrazy neboli v súlade so školským zákonom. Vypracovanie ŠkVP bolo najsilnejšou stránkou riadenia škôl.

Kvalita **pedagogického riadenia** dosahovala v ZŠ veľmi dobrú, v ŠZŠ dobrú úroveň. Všetky školy (s výnimkou 3 ŠZŠ) vypracovali podľa vlastných podmienok a aktualizovali *vnútorné predpisy, pokyny a usmernenia* súvisiace s organizáciou a riadením škôl, väčšinou ich prerokovali v pedagogickej rade. *Pedagogická a ďalšia dokumentácia* škôl sa viedla na tlačivách podľa vzorov schválených a zverejnených ministerstvom školstva trvalým spôsobom a v súlade s platnými právnymi normami v 67 % ZŠ a 79 % ŠZŠ. Nedostatky súviseli s používaním názvu školy, označovaním tried, opravou údajov nepovoleným spôsobom, vedením pedagogickej dokumentácie trvalým spôsobom, v štátnom jazyku a v jazyku národnostnej menšiny. Prílohou triednych kníh boli záznamy o individuálnom vzdelávaní žiakov. Len v 4 subjektoch riaditelia škôl nezabezpečili *odbornosť vyučovania*. V ZŠ na 1. stupni dosahovala 92 %, na 2. stupni 80 % (celkom 86 %), percento odbornosti vyučovania v ŠZŠ na 1. stupni bolo 86 %, na 2. stupni 89 % (celkom 88 %). Nižšiu odbornosť zapríčinila v ZŠ na 1. stupni neodbornosť vyučovania prvého cudzieho jazyka, na 2. stupni geografie, telesnej výchovy a prvého cudzieho jazyka, v ŠZŠ sa prejavila na 2. stupni v informatickej výchove. V jednej ŠZŠ a v súkromnej ZŠ pre žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou nebola zabezpečená z dôvodu pretrvávajúceho nedostatku logopédov v SR. *Výkon štátnej správy v 1. stupni* v štátnej škole a rozhodovanie v súkromnej škole sa zväčša realizovali v súlade s právnymi predpismi, najčastejšími nedostatkami boli absencia zdôvodnenia prijatia žiaka do školy, poučenia, informácie o preskúmateľnosti súdom, nesprávna citácia právnych predpisov, chýbali žiadosti rodičov. Všetky školy zriadili *poradné orgány riaditeľa školy*, fungovali, riadili sa konkrétnym plánom, určenými termínmi zasadnutí. Porady boli písomne zaznamenané, zápisnice výpovedné. Metodické orgány (metodické združenia a predmetové komisie) pracovali podľa schválených plánov práce, zaoberali sa problematikou výchovy a vzdelávania žiakov školy, najmä riešením odbornometodických otázok výučby, aktuálnych pedagogických problémov, interným vzdelávaním pedagogických zamestnancov a kontrolou plnenia stanovených úloh. *Prijímanie žiakov do špeciálnych škôl* sa uskutočňovalo v súlade s právnymi predpismi, na základe záverov diagnostických vyšetrení zariadení výchovného poradenstva a prevencie (89 % škôl), odborných lekárskeho správ, žiadosti zákonných zástupcov žiakov, s informovaným súhlasom rodičov (80 % škôl). Zdravotné znevýhodnenie žiakov všetkých škôl bolo preukázateľné (s výnimkou 1 ŠZŠ). *Naplnenosť tried* bola optimálna, počty žiakov v triedach ZŠ a ŠZŠ boli v súlade s vyhláškou o špeciálnych školách, maximálny počet žiakov v triedach prekročili v 1 ZŠ a 6 ŠZŠ. *Nedostatky* sa prejavili v nekompletnosti dokumentácie žiakov, neplatnom tlačive návrhu na prijatie, v prijatí žiakov bez písomnej žiadosti zákonného zástupcu a jeho informovaného súhlasu, v absencii odborných vyšetrení, nejednoznačnom stanovenia diagnózy, uskutočnení diagnostického vyšetrenia po prijatí žiaka do školy, v psychologickom

vyšetrení žiakov klinickým psychológom (rozpor so všeobecne záväzným právnym predpisom).

Temer všetky školy mali vypracovaný **vnútorný systém kontroly a hodnotenia** žiakov zohľadňujúci charakter ich zdravotného znevýhodnenia a jeho vplyv na školskú výkonnosť. Prerokovaný a odsúhlasený v pedagogickej rade, v časti škôl aj v metodických orgánoch, schválený riaditeľom školy bol zapracovaný do ŠkVP a školského poriadku, oboznámili sa s ním žiaci aj rodičia. Vo väčšine škôl riadiaci zamestnanci kontrolovali jeho dodržiavanie formou hospitácií, zasadnutí metodických orgánov, pedagogickej rady a kontrolou klasifikačných záznamov. Závažné porušovanie školského poriadku riešili v súčinnosti s príslušným orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, v oblasti zlepšenia dochádzky spolupracovali s tretím sektorom, Policajným zborom SR, úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny. Napriek operatívnym reakciám učiteľov sa vo viacerých školách výraznejší pozitívny efekt nedostavil, pretrvávali problémy súvisiace s častými zmenami bydliska a prechodným pobytom niektorých rodín. Súčasťou ŠkVP sa stal aj **vnútorný systém kontroly a hodnotenia zamestnancov**, konkretizoval sa v pláne kontrolnej činnosti vedenia školy. Vo väčšine škôl bol kontrolný systém funkčný, vedenie analyzovalo výsledky kontroly, prijímalo opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov (78 % škôl), odstránenie nedostatkov kontrolovalo a využilo na skvalitnenie výchovno-vzdelávacej činnosti (68 % škôl).

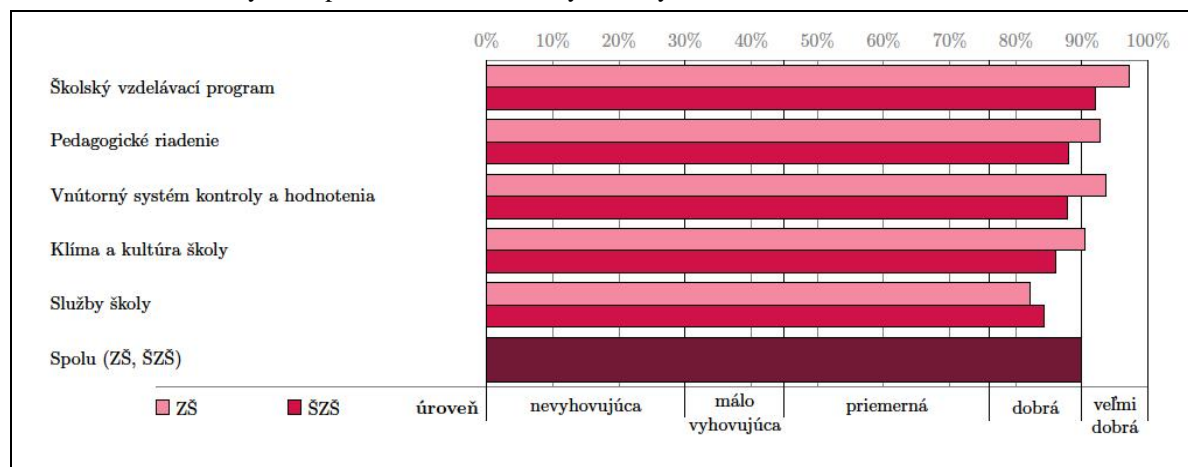
Prevládala veľmi dobrá **klíma a kultúra** škôl, vzájomná podpora a väčšinou aj *spolupráca* medzi učiteľmi a žiakmi. Spolupráca školy so zákonnými zástupcami žiakov bola často sporadická. Interiéry a exteriéry budov škôl boli *esteticky upravené*, poskytli pekné a motivujúce prostredie žiakom aj učiteľom. Tretina žiakov ZŠ a necelá polovica žiakov ŠZŠ sa zapojili do rôznych národných a medzinárodných *projektov*, žiaci väčšiny škôl sa zúčastnili predmetových *olympiád a súťaží*, získali popredné umiestnenia a ocenenia. Väčšina škôl organizovala *aktivity* spoločenského, kultúrneho, športového a tvorivého charakteru, nadviazali kontakty s inými školami, organizáciami a inštitúciami. Pripravovali kultúrne programy pre rodičov, besedy na aktuálne témy, workshopy detských prác. Polovica škôl vydávala *školský časopis*. Školy pri nemocnici a kúpeľoch spolupracovali so zdravotníckym zariadením, ŠZŠ s domovom sociálnych služieb, v ktorom mali triedy. *Žiacka školská rada* v školách nebola ustanovená.

Školy poskytovali rôzne **služby** na dobrej úrovni. Výchovní poradcovia zabezpečovali *poradenstvo* smerom k žiakom, učiteľom a zákonným zástupcom účinne, v súlade s plánom práce. Aktívne spolupracovali s vedením školy, učiteľmi, koordinátorom prevencie, s odbornými zamestnancami školy a odborníkmi z poradenských zariadení, s úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny. Poradenský servis poskytovali najmä v oblasti profesionálnej orientácie, riešenia vzdelávacích a výchovných problémov žiakov, osobnostných a sociálnych problémov. Sprostredkovali prepojenie škôl s poradenskými zariadeniami, pre žiakov končiacich povinnú školskú dochádzku organizovali exkurzie do vybraných odborných učilíšť. Osobitnú pozornosť venovali žiakom zo sociálne znevýhodneného prostredia. Špeciálne školy poskytovali, prípadne zabezpečili svojim žiakom *psychologické služby* (67 % ZŠ, 68 % ŠZŠ), *logopedické* (67 % ZŠ, 61 % ŠZŠ), *liečebno-pedagogické* (11 % ZŠ, 36 % ŠZŠ), *rehabilitačné* alebo iné služby (11 % ZŠ, 50 % ŠZŠ). Liečebno-rehabilitačnú starostlivosť sprostredkovali prostredníctvom domova sociálnych služieb, pri ktorom boli zriadené, využívali mnohohodnotnú miestnosť Snoezelen, zabezpečovali odborníkov na terapie (ergoterapia, canisterapia, hipoterapia). V školách (16), pri ktorých bolo zriadené *centrum špeciálno-pedagogického poradenstva* (ČŠPP), poskytovali odborní zamestnanci poradenské služby žiakom školy, pedagogickým zamestnancom a rodičom, ale aj žiakom iných škôl a ďalším klientom. Dobré podmienky na *výchovu mimo vyučovania* podľa potrieb a záujmov žiakov vytvorili v školách prostredníctvom záujmových útvarov rôzneho zamerania. S výnimkou 3 škôl im ponúkali rozmanitú činnosť podporujúcu výchovno-vzdelávaciu, zdravotno-rehabilitačnú, reedukačnú a kompenzačnú činnosť, ako aj činnosti

oddychového charakteru. Žiaci mali možnosť pracovať aj v záujmových útvaroch centra voľného času. Školy organizovali celoškolské akcie a záujmové popoludnia, návštevy rôznych podujatí. Negatívom v 1 škole bolo, že napriek ponuke, žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia neprejavili záujem o ponúknuté mimoškolské aktivity a krúžkovú činnosť. Vo všetkých školách, v ktorých bol zriadený *školský klub detí* (31) alebo súčasťou školy bol *školský internát* (10), pripravili pre žiakov rozmanitú činnosť, ktorá sa riadila schváleným výchovným programom.

Riadenie školy bolo na dobrej úrovni (graf č. 1).

Graf č. 1 Riadenie školy v ZŠ pre žiakov so zdravotným znevýhodnením

Podmienky výchovy a vzdelávania

Personálne podmienky škôl dosiahli veľmi dobrú úroveň. Vedúci pedagogickí zamestnanci spĺňali kvalifikačné predpoklady a požiadavky. V 1 škole nebol ustanovený zástupca riaditeľky školy z dôvodu nízkeho počtu tried, nedostatky sa vyskytli v 3 ŠZŠ. Riaditelia vypracovali požiadavky na kontinuálne vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov s ročným plánom. Podporovali ich účasť na rôznych formách štúdia na Slovensku, v Srbsku a Maďarsku so zameraním na vzdelávanie žiakov so zdravotným znevýhodnením, prevenciu sociálno-patologických javov, digitálnu gramotnosť. Na internom vzdelávaní pedagogických zamestnancov sa podieľali metodické orgány.

Primerané priestorové podmienky vo vzťahu k počtu žiakov a zameraniu mali všetky ZŠ a 84 % ŠZŠ. Vonkajšie priestory boli väčšinou vybudované, bezbariérové prostredie vytvorili z 37 škôl 1 ZŠ pre žiakov s telesným postihnutím a 19 ŠZŠ (nájazdová rampa, schodolez, šikmá plošina, výťah, WC pre imobilných žiakov). V ostatných školách navštevovali žiaci s ťažším postihnutím triedy na prízemí. Niektoré učebne vybavili polohovateľnými školskými lavicami a stoličkami, upravili ich pre pohyb invalidného vozíka. Výchovno-vzdelávacia činnosť sa realizovala vo vlastných budovách škôl, aj na alokovaných pracoviskách. V priestoroch škôl boli situované aj školský klub detí (ŠKD), ČŠPP, špeciálne materské školy, školské internáty, praktické školy a domovy sociálnych služieb. Priestory sa využívali efektívne, podľa vypracovaných rozvrhov hodín a prevádzkových poriadkov. V školách pre žiakov s autizmom zabezpečili štrukturalizáciu priestoru učebni policovým systémom, triedy delili na zónu na učenie, stolovanie, oddych a relaxáciu, zónu s počítačom a zónu na hygienu. Súkromná ZŠ pre žiakov s autizmom v Košickom kraji mala k dispozícii aj priestory autistického centra Rubikon. Areál škôl umožňoval realizovať v čase mimo vyučovania najrôznejšie aktivity. Chýbali športoviská, telocvične, učebne (aj IKT), dielne na pracovné vyučovanie, v 2 školách stiesnené priestorové podmienky vyžadovali dvojzmenné vyučovanie. Výrazným negatívom v 1 škole bola nebezpečná príjazdová cesta spoločná pre ŠZŠ a súkromnú strednú odbornú školu.

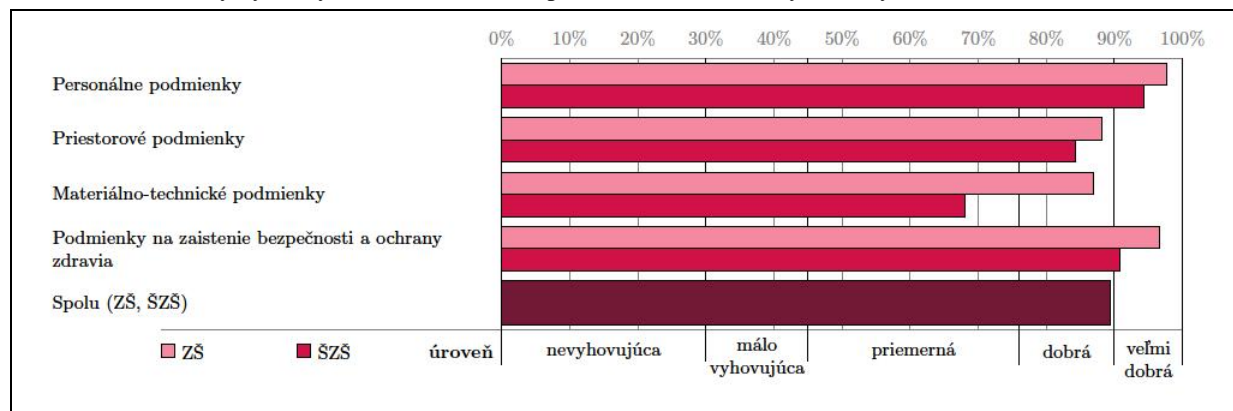
Obsah vzdelávania ovplyvňovali priaznivé alebo menej vhodné **materiálno-technické podmienky** škôl. Dodávky učebníc boli často oneskorené a krátené, vhodné učebnice a učebné

texty chýbali šiestine škôl. Učebnice pre nereformné ročníky využívali školy aj v reformných ročníkoch, chýbajúce učebné texty nahrádzali vhodnými textami, zadaniami na lístkoch, úlohami na tabuli alebo texty zhotovovali svojpomocne. Pre slabozrakých žiakov veľkosť písma upravovali učitelia podľa potreby konkrétnych žiakov, učebné texty pre nevidiacich pripravovali sami, pretože už niekoľko rokov nevyšli učebnice v Braillovom písme. Školy mali väčšinou dost *učebných pomôcok*, dostatok funkčnej *didaktickej techniky*, vo výchovno-vzdelávacom procese ju využili len v polovici ZŠ a tretine ŠZŠ. Vytvorili vhodné prostredie na uplatňovanie *informačných a komunikačných technológií* (IKT), s výnimkou 3 škôl mali všetky zriadenú učebňu IKT, vo všetkých školách mali prístup k internetu žiaci aj učitelia. Pozornosť rozvíjaniu kľúčových spôsobilostí v oblasti digitálnej gramotnosti žiakov vo výchovno-vzdelávacom procese venovali vo všetkých ZŠ okrem jednej, menej v ŠZŠ, len v 39 % škôl. Dostatok *kompensačných a špeciálnych učebných pomôcok* mali v 89 % ZŠ a 71 % ŠZŠ. Žiaci so zmyslovým a telesným postihnutím využívali aj vlastné špeciálne pomôcky. Rozsah špeciálnych pomôcok v ŠZŠ súvisel s vytváraním podmienok na vzdelávanie žiakov B a C variantu, žiaci vzdelávaní podľa variantu A nevyžadovali kompenzačné pomôcky, ale viac názorné. Školy pre žiakov s autizmom boli kompenzačnými a špeciálnymi učebnými pomôckami vybavené veľmi dobre.

Bezpečnosť a ochranu zdravia žiakov pri výchovno-vzdelávacích činnostiach zaisťovali školy veľmi dobre, v súlade s právnymi predpismi, s informovaným súhlasom rodičov, viedli evidenciu školských úrazov. *Školský poriadok* upravoval práva a povinnosti osôb zúčastnených na výchovno-vzdelávacom procese. V dvoch tretinách škôl ho prerokovali s orgánmi školskej samosprávy, vo väčšine škôl v pedagogickej rade školy, zverejnili na prístupnom mieste, oboznámili s ním žiakov (okrem 2 ŠZŠ s ťažkým mentálnym postihnutím žiakov). Školy vypracovali *program* aktívnej ochrany *predchádzania sociálno-patologických javov* a riešenia ich príznakov. V prevažnej väčšine škôl ustanovili koordinátora prevencie, ktorý v spolupráci s vedením školy koordinoval a realizoval preventívne programy a aktivity. Pri organizovaní akcií školy spolupracovali so Slovenským červeným krížom, Ligou za duševné zdravie, regionálnymi úradmi verejného zdravotníctva a s členmi policajného zboru. Správanie žiakov priebežne monitorovali, zvýšenú pozornosť venovali žiakom zo sociálne znevýhodneného prostredia a žiakom s vysokou a neospravedlňovanou absenciou. Pri organizácii vyučovania v školách dodržiavali základné *fyziológické, psychické a hygienické potreby žiakov* (98 % ZŠ, 94 % ŠZŠ), stanovený začiatok vyučovania, dĺžku vyučovacích hodín, organizáciu prestávok, sled vyučovacích hodín a zabezpečovali žiakom pitný režim. Asistenti učiteľa alebo vyučujúci poskytovali žiakom s autizmom aj žiakom s telesným postihnutím pomoc pri stravovaní a hygienických úkonoch.

Podmienky výchovy a vzdelávania boli na dobrej úrovni (graf č. 2).

Graf č. 2 Podmienky výchovy a vzdelávania v ZŠ pre žiakov so zdravotným znevýhodnením

Priebeh a výsledky výchovy a vzdelávania

V špeciálnych školách sa vykonalo celkovo **675** hospitácií (ZŠ 144, ŠZŠ 531), z toho na 1. stupni **322** (ZŠ 79, ŠZŠ 243), na 2. stupni **353** (ZŠ 65, ŠZŠ 288). Okrem 625 klasických hospitácií sa uskutočnilo aj 50 hospitácií skrátených.

Vyučovanie v jednotlivých typoch špeciálnych škôl malo svoje *špecifiká*. Žiaci *s normointelektom* sa vzdelávali v ZŠ na úrovni ISCED 1 – primárne vzdelávanie a ISCED 2 – nižšie sekundárne vzdelávanie. V ŠZŠ sa žiaci *s mentálnym postihnutím* vzdelávali na úrovni ISCED 1 – primárne vzdelávanie, výchovno-vzdelávací proces sa monitoroval vo variante A (žiaci s ľahkým stupňom mentálneho postihnutia), vo variante B (žiaci so stredným stupňom mentálneho postihnutia) aj vo variante C (žiaci s ťažkým alebo hlbokým stupňom mentálneho postihnutia). Aktívne vyjadrovanie žiakov *s narušenou komunikačnou schopnosťou* (ZŠ) zlepšovali učitelia nácvikom výrazného jazykového prejavu, utvrdzovaním gramatických pravidiel, rozširovali ich slovnú zásobu, využívali sa názorné a kompenzačné pomôcky. Žiakom *so sluchovým postihnutím* umožnili používať náhradný spôsob komunikácie, posunkovú reč, neverbálnu komunikáciu, odčítavanie z pier, kompenzačné pomôcky. Žiakom *so zrakovým postihnutím* pripravovali pracovné listy a texty so zjednodušeným obsahom, zväčšeným písmom, s výraznými obrázkami, umožnili im používať Braillovo slepecké písmo. Títo žiaci využívali špeciálne klávesnice so zväčšeným tvarom písmen, programy na rozvoj zmyslového vnímania, priestorovej orientácie a zrakovej stimulácie, šablóny na nácvik grafomotorických zručností. Vzhľadom na rozdielne vzdelávacie potreby žiakov - *pacientov* (žiaci z rôznych ročníkov alebo s rôznou úrovňou vedomostí) v ZŠ pri zdravotníckom zariadení učiteľa striedali priamu a samostatnú prácu, uplatňovali individuálny prístup, predĺžený výklad, akceptovali rôzne spôsoby učenia sa žiakov, upravovali obsah ich vzdelávania (redukovali, rozširovali), diferencovali úlohy a prispôbovali čas na ich riešenie. Žiaci *s telesným postihnutím* mali v triede dostatočný priestor na manipuláciu s invalidným vozíkom, používali tiež premiestňovaciu lavicu a notebook so špeciálnou klávesnicou. V ŠZŠ v triedach pre žiakov *s ťažkým mentálnym alebo viacnásobným postihnutím* sa vyučovanie organizovalo v troch stupňoch (nižší, stredný a vyšší), každý stupeň pozostával z výchovno-vzdelávacieho a relaxačného bloku. Žiakom a vyučujúcim výrazne pomáhali asistent učiteľa, asistent vychovávateľa a pomocný vychovávateľ. Učitelia pripravovali pracovné listy zohľadňujúce schopnosti žiakov, zjednodušovali obsah učiva, zabezpečovali individuálny prístup s posilnením názoru, uplatňovali vyučovanie v skupinách zostavených podľa aktuálnych zdravotných možností žiakov. Zaraďovali vytváranie stereotypov od príchodu do školy až po odchod domov, osvedčené postupy, cvičenia na rozvíjanie reči, oslabených oblastí zmyslového vnímania, sluchovú analýzu a syntézu slov. Žiaci rozumeli jednoduchým informáciami, za pomoci učiteľov a asistentov pomenúvali predmety, primerane schopnostiam popisovali ich využitie v praktickom živote. Pracovali s učebnými a kompenzačnými pomôckami, aktívne využívali relaxačné pomôcky (suchý bazén, relaxačné kreslo). Obsah a proces vzdelávania žiakov *s autizmom* sa orientoval na konkrétneho žiaka. Na základe jeho aktuálnej dispozície kládli učitelia dôraz na uplatňovanie primeraných nárokov, prispôbovanie množstva učiva a času na splnenie zadaných úloh, v prípade potreby uplatňovali alternatívnu komunikáciu. Takmer na každej hodine zaraďovali činnosti na rozvoj hrubej a jemnej motoriky, žiakov učili sebaobslužným prácam. Vyučovací proces sa uskutočňoval formou blokov v špeciálne upravených učebniach. V triedach sa väčšinou vzdelávali žiaci rôznych ročníkov 1. a súčasne aj 2. stupňa, všetci podľa individuálnych vzdelávacích programov. Nevyhnutnou súčasťou práce bolo dodržiavanie režimu dňa a relaxácia. Pracovné úlohy zabezpečovali jednoznačnosť požadovaného úkonu, žiaci pracovali s kódmi (predmetovými, obrázkovými, obrázkovo-slovnými), kompenzačnými aj terapeutickými pomôckami. Chýbali im učebnice s jednoduchými textami a vhodnými ilustráciami.

V **prípravnom ročníku** sa vykonali hospitácie v ŠZŠ v Banskobystrickom kraji v predmetoch rozvíjanie komunikačných schopností a rozvíjanie grafomotorických zručností.

Cieľ vyučovania bol jasne formulovaný, prostredie triedy navodzovalo svet rozprávok. Vyučujúca žiakov vhodne motivovala, kládla dôraz na správnu výslovnosť, primerane navodzovala známe situácie z bežného života. Pomenúvaním neznámych javov sa cielene rozvíjala slovná zásoba žiakov, ťažkosti a nedostatky pri výslovnosti vyučujúca individuálne korigovala. Vhodným striedaním činností a pohybovými aktivitami v rámci relaxačnej prestávky si žiaci precvičili jemnú a hrubú motoriku. V priaznivej atmosfére pracovali s veľkým záujmom. *Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetov prípravného ročníka boli na veľmi dobrej úrovni.*

Na **1. stupni** (1. – 4. ročník ZŠ, 1. – 4. ročník ŠZŠ – A variant, 1. – 5. ročník ŠZŠ B, C variant) vo vzdelávacej oblasti **jazyk a komunikácia** sa hospitácie uskutočnili v ZŠ vo vyučovacom predmete slovenský jazyk a literatúra, v ŠZŠ v predmetoch slovenský jazyk a literatúra, slovenský jazyk a slovenská literatúra, maďarský jazyk a literatúra a rozvíjanie sociálnych zručností. Učitelia zreteľne formulovali ciele, zohľadňovali individuálne vzdelávacie potreby žiakov, uplatňovali individuálny prístup, často diferencovali úlohy. Pomoc asistenta učiteľa využili na viac ako tretine vyučovacích hodín. Efektívne rozvíjali poznávacie a učebné kompetencie žiakov, informácie sprístupňovali zrozumiteľne. Na väčšine hodín využili učebné pomôcky, ale len zriedka didaktickú techniku. Vo všetkých ZŠ a v 40 % ŠZŠ použili na hodinách kompenzačné a špeciálne učebné pomôcky. Žiakov viedli k aktívnemu vyjadrovaniu, k čítaniu a počúvaniu s porozumením, k prezentovaniu poznatkov. Vhodne zaradňovali relaxačné prvky, využívali hrové aktivity, prípravné cviky, zrakový odpočinok, prvky logopedického cvičenia, didaktické hry, činnosti obmieňali. Netradičné metódy práce motivovali žiakov k aktívnej práci. Kompetencie žiakov v oblasti IKT rozvíjali v miere primeranej ich možnostiam približne na štvrtine vyučovacích hodín. Vo veľkej miere viedli učitelia žiakov k praktickým návykom a zručnostiam. Na necelej polovici hodín podporovali ich vzájomnú spoluprácu vo dvojiciach alebo v skupinách. Žiakov pri práci povzbudzovali, využívali priebežné verbálne hodnotenie, na polovici hodín klasifikáciu, podnecovali žiakov na hodnotenie svojich výkonov, v ZŠ aj výkonov spolužiakov. Spätná väzba bola sústavná. Žiaci prejavovali záujem o učenie, v ZŠ boli zväčša samostatní, iba ojedinele potrebovali pomoc a radu, v ŠZŠ sa menej samostatní žiaci dožadovali pomoci a pozornosti učiteľov. *Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetov oblasti jazyk a komunikácia boli na dobrej úrovni.*

Vo vzdelávacej oblasti **príroda a spoločnosť** sa v ZŠ realizovali hospitácie vo vyučovacom predmete prírodoveda, v ŠZŠ v predmete vlastiveda. Učitelia frontálnym verbálnym opakovaním overovali osvojené učivo z predchádzajúcich hodín, nové učivo sprístupňovali kultivovane a zrozumiteľne. Príznačný bol vhodný výber metód, foriem práce s využitím medzipredmetových vzťahov, poznatkov z environmentálnej výchovy, striedanie činností a vytváranie priestoru na prezentáciu vlastných skúseností žiakov. Efektívne sa využili názorné pomôcky, pri poznávaní zmyslov človeka aj ich praktické overovanie (cítiť, vidieť, voňať, počuť, ochutnať), na prírodovede didaktická technika. Vyučujúci viedli žiakov k verbálnemu prejavu najmä kladením otázok. Úlohy a praktické činnosti sa zameriavali na porozumenie a aplikáciu osvojovaného učiva. Žiaci v ZŠ prejavovali záujem o učenie, pracovali v pokojnej atmosfére, boli tvoriví, poznatky prezentovali ústnymi odpoveďami a písomne. Záujem žiakov o učenie v ŠZŠ bol rozdielny, na jednej hodine bol ich verbálny prejav napriek snahe vyučujúceho minimálny. Na hodnotenie žiackych odpovedí a výkonov využili pedagógovia priebežné verbálne hodnotenie, pochvalu, neuplatnili klasifikáciu, nerozvíjali sebahodnotiace zručnosti. V menšej miere poskytli žiakom priestor na prezentovanie vlastných postojov a názorov. *Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetov oblasti príroda a spoločnosť boli v ZŠ na dobrej úrovni, v ŠZŠ na priemernej.*

V obidvoch typoch škôl patrili k silným stránkam vyučovania a učenia sa v predmete matematika (vzdelávacia oblasť **matematika a práca s informáciami**) zrozumiteľné sprístupňovanie učiva, priebežné zisťovanie matematických schopností žiakov a povzbudivé reakcie učiteľov na ich výkony. Využívali metódu pozitívneho posilňovania, zreteľnú hlasnú

komunikáciu, individuálne zopakovanie pokynov, odstupňovanie náročnosti zadávaných úloh, prispôsobovanie času na riešenie úloh, poskytovanie individuálnej pomoci a predĺženého výkladu. Pri osvojovaní matematických pojmov a objasňovaní súvislostí medzi nimi uplatňovali predovšetkým názornosť a učebné pomôcky umožňujúce manipuláciu. Zadávali úlohy na rozvoj numerických zručností, ale aj na porozumenie a aplikáciu. Kládli dôraz na využívanie pochopených a osvojených pojmov tak, aby ich žiaci dokázali prakticky aplikovať. Striedali priamu a nepriamu činnosť, obmieňali cvičenia, predkladali praktické úlohy z praxe. Niektorí žiaci vyžadovali individuálnu pomoc učiteľov alebo dozor asistenta učiteľa, často použili nesprávny postup, pri počítaní si pomáhali znázorňovaním príkladov a využitím prstovej metódy. Učitelia zadávali málo úloh s využitím moderných technológií a klasifikáciu uplatňovali len v obmedzenej miere, menej podnecovali žiakov A variantu na hodnotenie vlastnej školskej práce. Žiaci vlastné výkony zhodnotili verbálne, ojedinele aj s využitím hodnotiacich symbolov. Na polovici hodín dostali možnosť pracovať vo dvojiciach, pri práci si vzájomne pomáhali a radili, na necelej polovici hodín sa využili učebné počítačové programy. Rešpektovaním správania a vyjadrovania žiakov, priebežným oceňovaním ich pokrokov a povzbudzovaním väčšina učiteľov posilňovala ich sebadôveru, podporovala pozitívnu atmosféru, v ktorej si žiaci vyjadrovaním názorov a skúseností rozvíjali komunikačné aj sociálne kompetencie. *Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetu oblasti matematika a práca s informáciami boli na dobrej úrovni.*

Na hodinách pracovného vyučovania vo vzdelávacej oblasti **človek a svet práce** v ŠZŠ učitelia väčšinou informovali žiakov o témach a obsahu vyučovania, zabezpečili pozitívnu motiváciu, zrozumiteľnú vstupnú inštrukciú, vzorový výrobok. Jasne vysvetľovali pracovné postupy, dodržiavali následnosť jednotlivých pracovných krokov, zabezpečovali poriadok, hygienu a bezpečnosť. Úlohy zadávali hrovou formou, menej zručným žiakom zabezpečili individuálny prístup, ojedinele pomoc asistenta učiteľa. Pri sprístupňovaní nových poznatkov využívali skúsenosti žiakov, uvádzali príklady z každodenného života, dbali na vytváranie správnych postupov. Počas pracovnej činnosti v triedach, na školskom pozemku, v školskej kuchynke, pri práci s hlinou, na vychádzkach, pri zbere liečivých bylín alebo úprave okolia školy vládla priaznivá atmosféra. Vyučujúci väčšinou viedli žiakov k súvislému a správne vyjadrovaniu, počúvaniu s porozumením, čím cielene rozvíjali ich komunikačné zručnosti. Umožňovali im vyjadriť názory, postoje, podnecovali k uvedomelému správaniu a konaniu, k počúvaniu a rešpektovaniu sa navzájom. Z obsahu učiva využili výchovné momenty. Výsledky práce žiakov hodnotili verbálne. Žiaci rešpektovali pokyny učiteľov a spolupracovali s nimi, väčšinou zvládli pracovné činnosti, dodržiavali bezpečnosť, boli disciplinovaní, dokázali navzájom spolupracovať. Nedostatky sa vyskytli najmä v odbornej terminológii, využívaní učebných pomôcok a didaktickej techniky, diferencovanosti úloh a záverečnom zhrnutí učiva. Silnou stránkou bolo rozvíjanie jemnej motoriky, manuálnych zručností a sebaobslužných činností žiakov, individuálny prístup. *Stav a úroveň vyučovania a učenia sa vo vzdelávacej oblasti človek a svet práce boli na dobrej úrovni.*

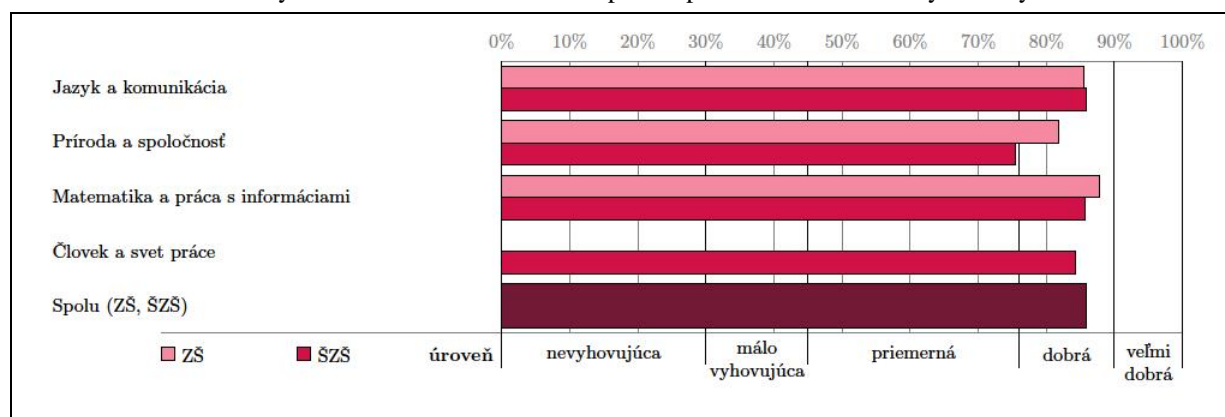
Vo vzdelávacej oblasti **umenie a kultúra** sa vykonali skrátené hospitácie v ZŠ pre žiakov so zrakovým postihnutím na hodinách výtvarnej a hudobnej výchovy. Nevidiace žiačky si uskutočňovanou činnosťou zlepšovali výtvarnú predstavivosť, hmat a cit. Učiteľka sa im venovala individuálne, rozvíjala ich pracovné zručnosti, hygienické návyky, ako aj komunikačné a interpersonálne kompetencie. Na hudobnej výchove si žiaci opakovaním známych piesní za klavírneho sprievodu učiteľky rozvíjali pozornosť a hudobnú pamäť. Motorickú obratnosť žiakov s rôznym stupňom zrakového postihnutia zlepšovala učiteľka hudobno-pohybovou hrou. Pozitívom bola prítomnosť asistentky individuálne pracujúcej s nevidiacim žiakom.

Skrátené hospitácie sa vykonali aj na vyučovaní **špecifických predmetov**. V ZŠ pre žiakov so zrakovým postihnutím sa v predmete rozvíjanie špecifických schopností pri individuálnej práci so žiakom kládol dôraz na rozvoj schopností nevyhnutných na osvojenie čitateľských a grafomotorických zručností. Vyučujúci rozvíjali utváranie konkrétnych predstáv, slovnú

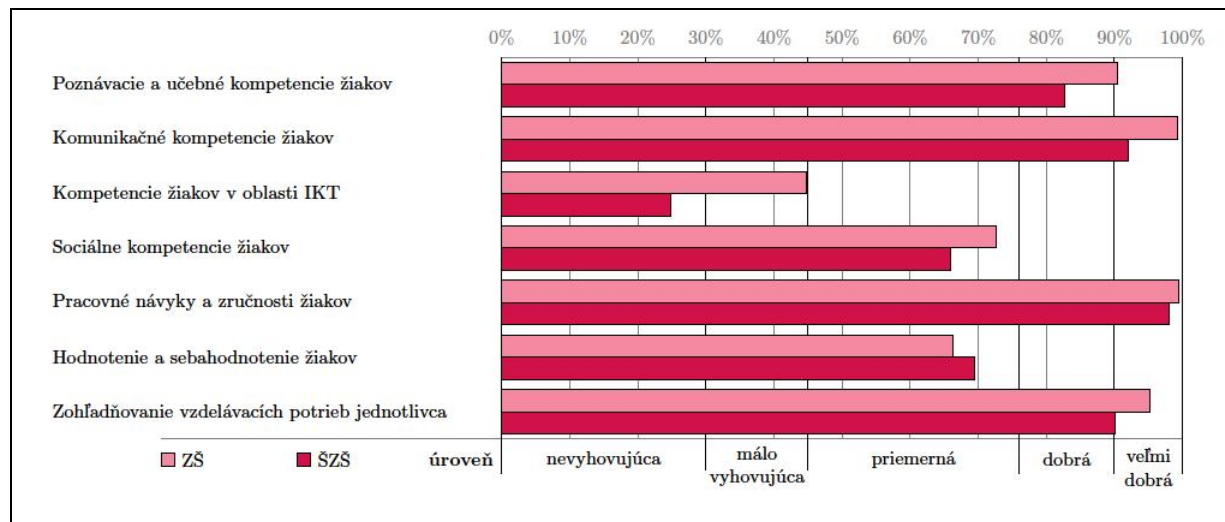
zásobu, rečový prejav, spisovnú výslovnosť. Žiaci hravým spôsobom pracovali s hláskami, slabikami a slovami, vyhľadávali označovali a určovali polohu predmetu. V ŠZŠ v predmete individuálna logopedická starostlivosť, napriek tomu, že učiteľky cielene rozvíjali komunikačné schopnosti žiakov s dôrazom na správnu výslovnosť a využili vhodné učebné pomôcky a interaktívnu tabuľu, nezmierňovali ich narušenú komunikačnú schopnosť, pretože žiakom 3. a 4. ročníka porucha nevyplývala zo záverov špeciálnopedagogickej diagnostiky. Vyučovanie predmetu učitelia nerealizovali ako činnosť na zmiernenie narušenej komunikačnej schopnosti, ale plnili ciele vyučovania napomáhajúce rozvíjať málo rozvinutú slovnú zásobu a vyjadrovacie schopnosti žiakov ako dôsledok málo podnetného rodinného prostredia a nedostatku stimulov v danej oblasti.

Stav a úroveň vyučovania a učenia sa na 1. stupni boli na dobrej úrovni (graf č. 3 a 4).

Graf č. 3 Stav a úroveň vyučovania a učenia sa na 1. stupni ZŠ pre žiakov so zdravotným znevýhodnením

Graf č. 4 Stav a úroveň rozvíjania kľúčových kompetencií na 1. stupni ZŠ pre žiakov so zdravotným znevýhodnením

Na **2. stupni** (5. – 9. ročník ZŠ, 5. – 9. ročník ŠZŠ – A variant, 6. – 10. ročník ŠZŠ B, C variant) v rámci vzdelávacej oblasti **jazyk a komunikácia** sa v ZŠ hospitalo v predmetoch slovenský jazyk a literatúra a anglický jazyk, v ŠZŠ v predmetoch slovenský jazyk a literatúra, slovenský jazyk a slovenská literatúra, maďarský jazyk a literatúra, rozvíjanie komunikačných schopností a rozvíjanie grafomotorických zručností. Pedagógovia uplatňovali zrozumiteľný spôsob sprístupňovania poznatkov, individuálny prístup, optimalizáciu obsahu učiva, metódu nadmerného zvýraznenia informácií, viacnásobného opakovania a multisenzorický prístup. Často využívali samostatnú činnosť žiakov, klasické metódy a formy vyučovania, ale predkladali im aj problémové a tvorivé úlohy, motivovali k čítaniu s porozumením, orientácii v prečítanom texte, viedli k prezentovaniu poznatkov. Žiaci mali možnosť samostatne sa vyjadrovať, názory a postoje formulovali zväčša ako odpovede

na otázky učiteľov. Veľkou mierou sa rozvíjali pracovné návyky a zručnosti žiakov vedením k správnym postupom pri práci. Okrem klasických učebných pomôcok a učiteľmi zhotovených pracovných listov, či kartičiek s úlohami využili didaktickú techniku a IKT, čo prispievalo k rozvíjaniu technických a digitálnych zručností. Zastúpenie formatívneho a sumatívneho hodnotenia žiakov v kombinácii so systematickým sebahodnotením bolo vyvážené. Žiaci boli aktívni, zväčša vedeli aplikovať osvojené vedomosti, vyjadrovali sa samostatne, často jedným slovom, svoj názor dokázali vysloviť, menej ho obhájiť. Málo úspešní boli žiaci pri navrhovaní riešenia úloh a uplatňovaní správnych postupov v samostatných činnostiach, niektorým pomáhal asistent učiteľa. Na hodinách slovenského jazyka a slovenskej literatúry v ŠZŠ v prípade potreby uplatňovali dvojazyčnú inštrukciú k úlohám a pokyny pre žiakov prekladali do materinského jazyka. Rozdielne výsledky v dvoch typoch škôl boli v menšom využívaní didaktickej techniky a uplatňovaní hodnotenia klasifikáciou v ZŠ, v ŠZŠ menej výrazným využitím učebných, kompenzačných a špeciálnych učebných pomôcok, IKT a práce v skupinách. *Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetov oblasti jazyk a komunikácia boli na dobrej úrovni.*

Prednosťou vyučovania vlastivedy v ŠZŠ (**príroda a spoločnosť**) bolo jasné formulovanie cieľov, zisťovanie úrovne osvojených poznatkov pomocou spätnej väzby a rešpektovanie individuálneho učebného tempa žiakov. Vyučujúci sprostredkovali poznatky zrozumiteľne, s občasým využitím bežných učebných pomôcok. Zadávané úlohy mali aplikačný a tvorivý charakter. Prevažovala komunikácia vyučujúcich smerom k žiakom, tí pracovali pri tabuli, samostatne v lavici, na polovici vyučovacích hodín aj v skupinách. Vyjadrovali sa prevažne písomne, chýbal im priestor na hodnotenie vlastných výkonov. Žiacke prejavy sa hodnotili priebežne, neformálne. Žiaci prejavovali o osvojovanie vedomostí a zručností záujem, pri praktických úlohách používali prevažne správne postupy. *Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetu oblasti príroda a spoločnosť boli na dobrej úrovni.*

V ŠZŠ sa vo vzdelávacej oblasti **človek a príroda** sledoval priebeh výchovno-vzdelávacieho procesu vo fyzike a biológii. Na hodinách biológie sprístupňovali vyučujúci učivo zrozumiteľne, zadávali úlohy vyžadujúce tvorivé riešenie, žiakov viedli k samostatnému vyjadrovaniu sa, k využívaniu rôznych zdrojov informácií. Pochopenie učiva overovali kontrolnými otázkami, záverečnú spätnú väzbu zväčša realizovali dôsledne. Väčšina žiakov prejavovala záujem, rešpektovali pokyny učiteľa, súvisle komunikovali, prezentovali svoje poznatky. Pracovné návyky mali dobre vypestované, vedeli použiť učebnicu a vyučujúcim pripravený test na overenie vedomostí, pracovali prevažne samostatne. Menej sa rozvíjali ich personálne a interpersonálne kompetencie, absentovalo hodnotenie vlastných výkonov a pokrokov v učení. Vo fyzike učitelia zabezpečovali v rámci výkladu dostatočnú rôznorodosť. Zadávali problémové otázky a úlohy, pričom žiaci navrhovali riešenia, na základe zistení z pozorovania tvorili závery. K rozvoju čitateľskej gramotnosti a poznávacích kompetencií prispievalo vyhľadávanie informácií z prezentácií a internetu. Vhodne sa využili učebné pomôcky, výpočtová a didaktická projekčná technika. Žiaci sa zapájali do diskusie, boli vedení k aktívnemu vyjadrovaniu, spolupráci a komunikácii medzi sebou, k prekonávaniu prekážok. Na motiváciu a zhodnotenie ich výkonov sa využívalo neformálne hodnotenie, výsledky svojej činnosti žiaci väčšinou vedeli posúdiť. *Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetov oblasti človek a príroda boli na dobrej úrovni.*

K silným stránkam vyučovania a učenia sa v dejepise vo vzdelávacej oblasti **človek a spoločnosť** (ŠZŠ) patrilo zohľadňovanie vzdelávacích potrieb jednotlivcov, rozvíjanie personálnych a interpersonálnych kompetencií žiakov, pozitívna atmosféra a komplexný prístup pedagógov k rozvoju praktických návykov a zručností žiakov. Učivo sa sprístupňovalo zrozumiteľným spôsobom, volili sa vhodné metódy a formy práce, pracovné postupy sa prispôbovali možnostiam a potrebám žiakov. Využila sa najmä frontálna a samostatná činnosť žiakov, výrazný bol individuálny prístup a diferenciacia úloh a činností. Pri práci použili učitelia techniky zamerané na rozvoj slovnej zásoby a aktívne vyjadrovanie,

didaktickú techniku a výučbu v učebni IKT. Praktická aplikácia vedomostí k učebnej téme bola spojená s názornosťou a využívaním medzipredmetových vzťahov, viedla k vytváraniu praktických návykov a zručností žiakov. Viedli ich k správny postupom, k vytrvalosti pri práci a dokončeniu začatých úloh. Pri overovaní vedomostí využívali aj klasifikáciu, žiakov podnecovali k vyjadrovaniu názorov, posilňovali ich sebadôveru. Zlepšenie vyžaduje rozvíjanie hodnotiacich a sebahodnotiacich zručností žiakov. *Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetu oblasti človek a spoločnosť boli na dobrej úrovni.*

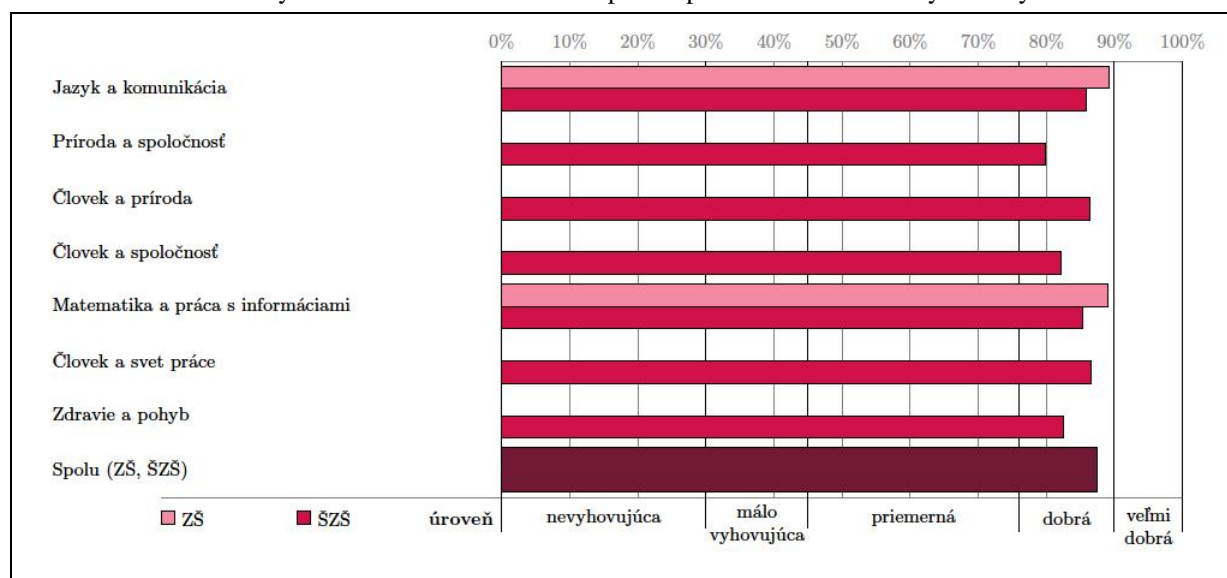
Vyučovacie hodiny matematiky (vzdelávacia oblasť **matematika a práca s informáciami**) v ZŠ sa vyznačovali tvorivou pracovnou atmosférou, jasnou formuláciou cieľov, precvičovaním a upevňovaním učiva. Učitelia rozvíjali poznávacie kompetencie žiakov zrozumiteľným prístupným poznatkov s dôrazom na pochopenie algoritmu riešenia, učili ich aplikovať skôr osvojené poznatky. Viedli k ústnemu, písomnému a grafickému prejavu. Účelne využívali názorné učebné pomôcky, na väčšine hodín žiaci pracovali s interaktívnou tabuľou, PC, nevidiaci žiaci s písacím strojom s Braillovým písmom a s vlastným notebookom. Boli aktívni, preukázali dobré znalosti. Ich výkony hodnotili učitelia priebežne slovne, v menšej miere klasifikovali, často podnecovali na hodnotenie vlastných výkonov. Kladom bolo prezentovanie vedomostí nevidiacich žiakov náhradným spôsobom komunikácie. V ŠZŠ bolo silnou stránkou vyučovania priebežné overovanie porozumenia učiva ústnou aj písomnou formou, uplatnenie spätnej väzby v závere hodín. Nové učivo podávali učitelia zrozumiteľne, s dôrazom na vytváranie uceleného systému poznatkov. Žiakom kládli otázky podnecujúce pozornosť, porozumenie a praktickú aplikáciu matematických poznatkov, pri riešení slovných úloh vyžadovali od nich hlasné a zrozumiteľné čítanie textu a jeho významovú analýzu. Väčšina žiakov bola aktívna, vo všeobecnosti učivu rozumeli a pomocou učiteľov ho dokázali aplikovať. Problémy mali so samostatným zdôvodňovaním matematických postupov, predovšetkým pri riešení slovných úloh, často uplatnili nesprávne spôsoby počítania. Udržať pozornosť a záujem žiakov umožnila názornosť vyučovania. Slabou stránkou bol nedostatok diferenciacie úloh vzhľadom na obmedzené možnosti žiakov, nevyužívanie didaktickej techniky, práce s rôznymi zdrojmi informácií a spolupráce žiakov v skupinách alebo vo dvojiciach. *Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetu oblasti matematika a práca s informáciami boli na dobrej úrovni.*

K silným stránkam pozorovaných hodín pracovného vyučovania vo vzdelávacej oblasti **človek a svet práce** v ŠZŠ patrilo rozvíjanie pracovných návykov, pozitívneho vzťahu k práci a vytváranie praktických zručností. Učitelia oboznámili žiakov s cieľmi pracovnej činnosti, motivovali ich, navodili vhodnú pracovnú atmosféru, zoznamovali s pracovnými postupmi, materiálmi, náradím, vysvetlili odborné výrazy, pripravili pracovný postup s ukážkami hotových výrobkov. Pri výklade učiva vyučujúci väčšinou dbali na zrozumiteľnosť, presnú odbornú terminológiu, dodržiavanie správnych pracovných postupov, efektívne využili medzipredmetové vzťahy. Pri výbere úloh zohľadňovali najmä požiadavky praktického života. V priebehu vyučovania overovali nielen praktické, ale i teoretické znalosti žiakov a dodržiavanie pravidiel bezpečnosti práce. Využívali verbálne hodnotenie, klasifikáciu sporadicky. Žiaci prejavovali záujem o vedomosti a úspešne ich aplikovali v praxi, s pracovným náradím väčšinou dokázali samostatne pracovať, vedeli vyjadriť svoj názor. Pracovali disciplinovane podľa pokynov učiteľov. Prácu mali na väčšine hodín diferencovane pridelenú podľa schopností, neustále boli vedení k šetreniu materiálu, s ktorým pracovali. Zlepšenie vyžaduje rozvíjanie hodnotiacich kompetencií žiakov sebahodnotením a klasifikáciou, ako aj práca v skupinách. V ZŠ sa vykonali len skrátené hospitácie na hodinách technickej výchovy. Vyučovanie sa uskutočnilo v školskej kuchynke, vyučujúci kládli dôraz na odbornosť výkladu, osvojenie pracovných návykov a zručností pri príprave jedál, rozvíjali hygienické návyky žiakov, dbali na bezpečnosť pri práci, podporovali vzájomnú spoluprácu, citlivo korigovali zistené nedostatky. *Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetov oblasti človek a svet práce boli na dobrej úrovni.*

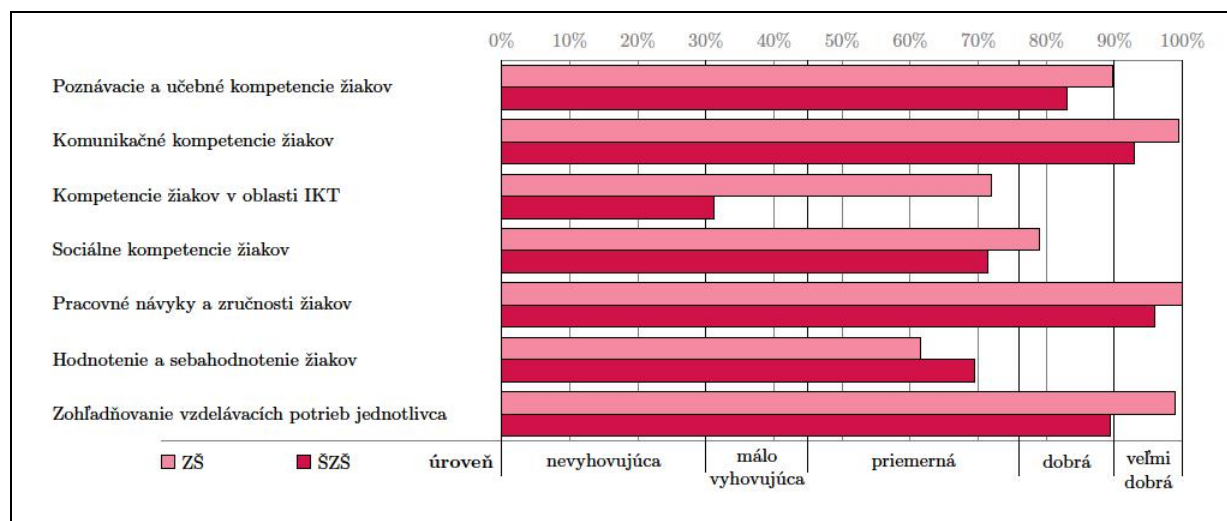
Vyučovacie hodiny telesnej výchovy vo vzdelávacej oblasti *zdravie a pohyb* v ŠZŠ sa realizovali v rozličných priestoroch, ktoré nie vždy vyhovovali bezpečnostným požiadavkám. Úroveň osvojenia zručností overovali učitelia prostredníctvom spätnej väzby. Počas aktívnej činnosti žiakov uplatňovali individuálny prístup, diferencovali úlohy a činnosti, poznatky sprístupňovali zrozumiteľne, s dôrazom na zvládnutie správnych praktických a pohybových činností. Žiakov viedli k aktívnemu pohybu, vytváraniu správnych hygienických návykov, nie vždy k dodržiavaniu pravidiel bezpečnosti pri cvičení a hrách s loptou. Zručnosti žiakov hodnotili priebežne pochvalou a povzbudením, neklasifikovali, v malej miere ich viedli k sebahodnoteniu. Na sledovaných hodinách žiaci tvorili spojenú skupinu chlapcov a dievčat, do činností sa zapájali aktívne, rešpektovali pokyny vyučujúcich. Osvojené poznatky prezentovali v praktických činnostiach, s usmernením vyučujúcich čiastočne aj správne. Pri aktivitách v skupinách si vzájomne pomáhali a povzbudzovali sa. *Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetu oblasti zdravie a pohyb boli na dobrej úrovni.*

Stav a úroveň vyučovania a učenia sa na 2. stupni boli na dobrej úrovni (graf č. 5 a 6).

Graf č. 5 Stav a úroveň vyučovania a učenia sa na 2. stupni ZŠ pre žiakov so zdravotným znevýhodnením

Graf č. 6 Stav a úroveň rozvíjania kľúčových kompetencií na 2. stupni ZŠ pre žiakov so zdravotným znevýhodnením

Záver

Všetky školy vypracovali ŠkVP v súlade so školským zákonom a vzdelávacími programami podľa druhu a stupňa zdravotného znevýhodnenia. Pedagogickú a ďalšiu

dokumentáciu viedli v súlade s právnymi normami v troch štvrtinách škôl. Odbornosť vyučovania (89 %) bola zabezpečená. Výkon štátnej správy v 1. stupni v štátnej škole a rozhodovanie v súkromnej škole sa zväčša realizovali správnym spôsobom. Poradné orgány riaditeľa školy boli vo všetkých školách ustanovené, funkčné, riadili sa konkrétnym plánom. Prijímanie žiakov do špeciálnych škôl sa uskutočňovalo na základe záverov diagnostických vyšetrení zariadení výchovného poradenstva a prevencie (89 %), zdravotné znevýhodnenie žiakov bolo preukázateľné, nedostatkom bola absencia informovaného súhlasu zákonného zástupcu pri prijímaní žiakov a pri ďalších príležitostiach. Počty žiakov v triedach prekročili v desatine ZŠ a pätine ŠZŠ. Temer všetky školy mali vypracovaný vnútorný systém kontroly a hodnotenia žiakov a zamestnancov, funkčný bol len v necelých troch štvrtinách škôl. Prevládala vzájomná podpora a obvykle aj spolupráca medzi učiteľmi a žiakmi. Väčšina škôl organizovala aktivity spoločenského, kultúrneho, športového a tvorivého charakteru. Výchovné poradenstvo bolo účinné, zamerané najmä na oblasť profesionálnej orientácie a pomoc žiakom zo sociálne znevýhodneného prostredia. Približne 65 % škôl poskytovalo alebo zabezpečovalo žiakom psychologické a logopedické služby. Školy vytvorili dobré podmienky na výchovu mimo vyučovania, v tých, v ktorých bol zriadený školský klub detí alebo súčasťou školy bol školský internát, pripravili pre žiakov rôznorodú činnosť. Vedúci pedagogickí zamestnanci spĺňali kvalifikačné predpoklady a požiadavky, podporovali vzdelávanie pedagogických zamestnancov. Primerané priestorové vybavenie mali všetky ZŠ a 84 % ŠZŠ. Bezbariérové prostredie vytvorila polovica škôl. Časti škôl chýbali učebnice a učebné texty, učitelia ich nahrádzali svojpomocne zhotovenými textami a pomôckami. Školy mali väčšinou dostatok učebných pomôcok, didaktickej techniky, temer všetky mali učebňu IKT, ale len tri štvrtiny mali dosť kompenzačných a špeciálnych učebných pomôcok. Vydaný školský poriadok bol väčšinou prerokovaný v pedagogickej rade školy, zverejnený na prístupnom mieste. Pri organizácii vyučovania v školách dodržiavali základné fyziologické, psychické a hygienické potreby žiakov, zaisťovali ich bezpečnosť a ochranu zdravia. Vo výchovno-vzdelávacom procese najvýraznejším pozitívom bolo zohľadňovanie individuálnych vzdelávacích potrieb žiakov, zmiernovanie zdravotného znevýhodnenia, individuálny prístup, diferenciacia úloh, individuálne učebné a pracovné tempo žiakov. Pomoc asistenta učiteľa využili v ZŠ len na 1. stupni na polovici vyučovacích hodín, v ŠZŠ na viac ako tretine hodín. Pedagógovia účinne rozvíjali poznávacie a učebné kompetencie žiakov, informácie sprístupňovali zrozumiteľne. Na väčšine hodín využili učebné pomôcky, aj svojpomocne zhotovené, len zriedka didaktickú techniku. Vo všetkých ZŠ a v temer polovici ŠZŠ používali na hodinách kompenzačné a špeciálne učebné pomôcky. Kompetencie žiakov v oblasti IKT rozvíjali v miere primeranej ich možnostiam vzhľadom na druh a stupeň zdravotného znevýhodnenia v ZŠ na 59 % hospitovaných hodín, v ŠZŠ na 28 % hodín (žiaci s mentálnym postihnutím sa základom povinne učia až na 2. stupni a žiaci s ťažším mentálnym alebo viacnásobným postihnutím vyžadujú pri práci pomoc). Učitelia viedli žiakov k aktívnemu vyjadrovaniu, k čítaniu a počúvaniu s porozumením, k prezentovaniu poznatkov. Vo veľkej miere rozvíjali ich praktické návyky a zručnosti. Na polovici vyučovacích hodín podporovali vzájomnú spoluprácu v skupinách. Učitelia žiakov motivovali, povzbudzovali, využívali priebežné verbálne hodnotenie, na polovici sledovaných hodín aj klasifikáciu. Na troch štvrtinách hodín podnecovali žiakov na hodnotenie svojich výkonov, v ZŠ aj výkonov spolužiakov. Spätná väzba bola sústavná. Žiaci prejavovali záujem o vyučovanie, komunikovali, dodržiavali pravidlá bezpečnosti pri práci, v ZŠ boli zväčša samostatní, v ŠZŠ vyžadovali neraz pomoc učiteľov a ich asistentov. Najvýraznejšie sa rozvíjali na 1. aj 2. stupni komunikačné kompetencie, pracovné návyky a zručnosti žiakov, najmenej kompetencie žiakov v oblasti IKT.

Výrazne pozitívne zistenia

- § vypracovanie školských vzdelávacích programov
- § odborné pôsobenie poradných orgánov riaditeľov škôl

- § účinné výchovné poradenstvo zamerané na profesionálnu orientáciu žiakov po skončení školy
- § dodržiavanie základných fyziologických, psychických a hygienických potrieb žiakov, bezpečnosti a ochrany zdravia
- § zohľadňovanie vzdelávacích potrieb jednotlivcov, uplatňovanie individuálneho prístupu vo výchovno-vzdelávacom procese
- § zrozumiteľné sprístupňovanie učiva
- § rozvíjanie komunikačných kompetencií žiakov
- § rozvíjanie praktických zručností a návykov žiakov
- § priebežné verbálne hodnotenie, povzbudivé reakcie učiteľov na výkony žiakov

Oblasti vyžadujúce zlepšenie

- § prijímanie žiakov na základe písomnej žiadosti zákonného zástupcu a jeho informovaného súhlasu
- § dodržiavanie stanoveného počtu žiakov v triedach
- § funkčnosť systému kontroly a hodnotenia
- § debarierizácia vstupných a vnútorných priestorov škôl
- § využívanie didaktickej techniky vrátane IKT a kompenzačných pomôcok vo výchovno-vzdelávacom procese
- § zaraďovanie práce žiakov v skupinách, zaraďovanie sebahodnotenia žiakov a hodnotenia výkonov spolužiakov

Opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov

Štátna školská inšpekcia (ŠŠI) v súvislosti s plnením inšpekčných úloh uložila kontrolovaným subjektom **76 odporúčaní** na odstránenie zistených nedostatkov. Smerovali k skvalitňovaniu riadiacej práce, kontrolnej činnosti, práce metodických orgánov, vedenia dokumentácie, systému hodnotenia žiakov, zvýšeniu odbornosti pedagogických zamestnancov, k dodržiavaniu stanoveného počtu žiakov v triedach, zlepšovaniu materiálo-technických podmienok, vo výchovno-vzdelávacom procese k používaniu správnej terminológie, využívaniu didaktickej techniky vrátane IKT, sebahodnoteniu žiakov a ich spolupráci vo dvojiciach a v skupinách.

ŠŠI uložila kontrolovaným subjektom prijať **100 opatrení** k porušeniam všeobecne záväzných právnych a interných predpisov. Porušenia sa týkali ŠkVP, výkonu štátnej správy v 1. stupni, počtu žiakov v triede, klasifikácie, školského poriadku, prestávok, názvu školy označenia tried, delenia tried na skupiny, zaradenia individuálnej logopedickej starostlivosti ako povinného predmetu, vybavovania sťažností, vedenia pedagogickej dokumentácie, prevádzkových poriadkov, informovaného súhlasu zákonného zástupcu, záznamu o poučení o bezpečnosti a ochrane zdravia, označovania tried, evidencie o školských úrazoch, aktivít školy v oblasti prevencie šikanovania a agresivity žiakov, informovania zákonného zástupcu pri mimoriadnom zhoršení prospechu alebo správania žiaka, vnútorného systému kontroly a hodnotenia prospechu žiakov, ustanovenia koordinátora prevencií, prerokovania školských dokumentov s príslušnými orgánmi a bezpečnosti a ochrany zdravia žiakov.

Zriaďovateľovi súkromnej ZŠ v Košickom kraji zaslala ŠŠI **upozornenie** na porušenie právnych predpisov, ktorých riešenie patrilo do jeho pôsobnosti (nesplnenie kvalifikačných predpokladov a požiadaviek riaditeľa školy na výkon riadiacej funkcie).

Odporúčania a podnety

Riaditeľom ZŠ pre žiakov so zdravotným znevýhodnením

- § zamerať kontrolnú činnosť na rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov
- § upriamiť pozornosť na hodnotenie žiakov klasifikáciou, využívanie didaktickej techniky a IKT vo výchovno-vzdelávacom procese zabezpečiť využívanie existujúcich počítačových a multimediálnych učební
- § dodržiavať v triedach najvyšší povolený počet žiakov
- § zabezpečiť používanie kompenzačných pomôcok najmä u žiakov s viacnásobným

postihnutím

- § venovať zvýšenú pozornosť čítaniu s porozumením a klásť dôraz na vlastnú tvorbu jazykových prejavov v školách s vyučovacím jazykom maďarským

Zriaďovateľom ZŠ pre žiakov so zdravotným znevýhodnením

- § pravidelne oboznamovať riaditeľov škôl s novými právnymi predpismi
- § zriadiť dielne pre prácu s kovom a drevom vo všetkých SZŠ, vyčleniť finančné prostriedky na rekonštrukciu staršej didaktickej a výpočtovej techniky

Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu SR

- § vytvárať trvalé miesta asistentov učiteľa žiakov s autizmom a žiakov s telesným postihnutím bez potreby každoročne žiadať o obsadenie tejto pozície
- § vydať učebnice pre nevidiacich žiakov a žiakov s autizmom

Metodicko-pedagogickému centru

- § zabezpečiť vzdelávanie učiteľov špeciálnych škôl v oblasti IKT s cieľom využitia existujúcich výukových programov aj v práci so žiakmi s mentálnym postihnutím